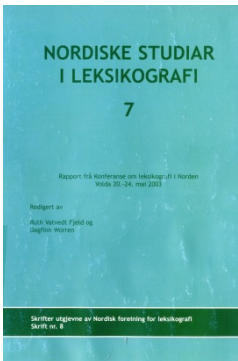

NORDISKE STUDIER I LEKSIKOGRAFI

Titel:	Fordeling af informationer og selektion af henvisninger i en fagsproglig internetordbog	
Forfatter:	Grete Duvå og Anne Lise Laursen	
Kilde:	Nordiske Studier i Leksikografi 7, 2005, s. 92-105 Rapport fra Konferanse om leksikografi i Norden, Volda 20.-24. maj 2003	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nsil/issue/archive	

© Nordisk forening for leksikografi

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre Nordiske studier i leksikografi (1-5) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Grete Duvå og Anne Lise Laursen

Fordeling af informationer og selektion af henvisninger i en fagsproglig internetordbog

The wide potential for incorporating information into an online dictionary gives rise to reconsideration of the distributional and reference structures of the dictionary. The dictionary can be drawn up as an efficient tool, allowing for different user profiles and user scenarios. By way of a logical information building and a stratification of the amount of information placed in and outside of the dictionary article, the information may be adapted to the specific user situation. The distribution of the information is supported by various types of links and references, thus adding a whole new meaning and form to the reference structure than is the case with the traditional paper dictionary. The article discusses the possibilities and challenges offered by the hyperlink system to the lexicographer in the preparation of online dictionaries. This is further illustrated by examples taken from a Danish-French/Spanish LSP online dictionary.

1 Introduktion

For 10 år siden gennemførte vi på Handelshøjskolen i Århus en brugerundersøgelse med henblik på dels at kortlægge de problemer, som opstod under oversættelse af fagtekster, og dels at få en viden om problemløsninger og tidsforbrug i forbindelse med en oversættelse (Duvå/Laursen 1991).

Undersøgelsen viste et behov hos oversætteren for langt mere sproglig og faglig information end de eksisterende ordbøger kunne tilbyde med en deraf følgende langvarig søgeproces i andre opslagsværker og paralleltekster. I senere undersøgelser konstaterede vi endvidere i eksisterende ordbøger et manglende fokus og en manglende stringens med hensyn til ordbøgernes mikrostruktur i form af en sammenblanding af forskellige informationstyper i et felt og en generel uigennemskuelighed med hensyn til, hvad der var de enkelte felters funktionelle sigte (Duvå/Laursen 1999).

Dette har været udgangspunktet for de temaer, vi efterfølgende har arbejdet med, vedrørende forskellige informationskategorier i og uden for den enkelte ordbogsartikel med henblik på at nå frem til det optimale ordbogskoncept (Duvå/Laursen 2001). Udfordringen lå oprindeligt i at præcisere, hvor meget af søgeprocessen der kunne lægges inden for papirordbogens rammer. Pointerne var en effektivisering via en stringent opbygning af en ordbogs mikrostruktur og en selektiv udvælgelse af informationer, der var fokuseret på konkrete brugerbehov, men med en stadig hensyntagen til de snævre rammer, papirordbogen dikterede.

Med digitaliseringen har kravet til pladsbesparelser kunnet lades ude af billedet. Udfordringen er derimod at udnytte de faciliteter, som hyperlinksystemet og mulighederne for udvidelse af ordbogens rammer giver, i og med det er muligt at integrere en lang række opslagsværker og paralleltekster, der er relevante for informationssøgningen, men nu med en stadig hensyntagen til den balance mellem datafangst og dataformidling, der kan give bruge-

ren en chance for at bevare overblikket over informationsmængden. Så en målrettet stræben efter at opnå en raffinering og optimering af fagordbøger sker dels med fokus på en simplificering af skærmbilledet og dels med fokus på relevans og timing, hvad angår selektion af nettets uendelige udbud af information og informationernes placering på websitet (Laursen/Duvå 2002).

I lyset af den mangfoldighed af e-ordbøger, der findes på nettet, har vi tidligere peget på nødvendigheden af at opstille nogle overordnede kvalitetskrav til en fagsproglig inter-netordbog (Laursen/Duvå 2003). Det handler om **overskuelighed** (eller det, at konceptet giver et hurtigt overblik), **let tilgængelighed** (eller det, at sitet er hurtigt og nemt at navigere rundt i), **forudsigelighed** (eller det, at brugeren får de informationer, han forventer), **pålidelighed** (eller det, at der er korrekt og ajourført information), **tilstrækkelighed** (eller det, at der er præcis de informationer, brugeren i en given situation søger), hvilket vil sige kvaliteter, der tilsammen kan opfylde ordbogsbrugers behov på en måde, der matcher kravet om **effektivitet**.

2 Koncept for en elektronisk fagordbog

Ovennævnte metaleksikografiske undersøgelse og etablering af principper har på det seneste fundet anvendelse på et konkret dynamisk e-ordbogs-koncept, der omfatter en dansk-fransk/dansk spansk e-ordbog inden for området eksternt regnskab. Konceptet for regnskab-sordbogen er primært udviklet på basis af førnævnte brugerundersøgelse – tilsat en mangeårig erfaring med undervisning i oversættelse af økonomiske tekster.

2.1 Konceptets brugerprofil og ordbogsfunktion

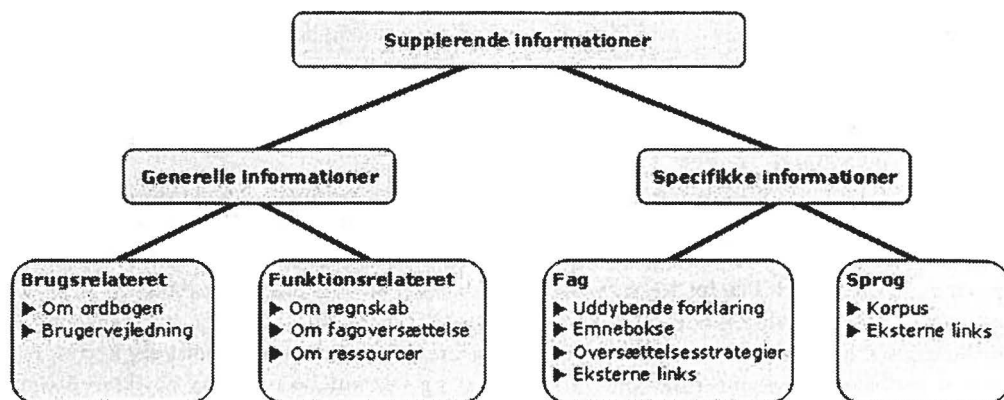
Den primære brugergruppe for konceptet er i princippet oversætteren – såvel den studerende som den professionelle oversætter – og den primære funktion er i princippet oversættelse, men grænserne mellem den ene og den anden brugergruppe og den ene og den anden funktion er i dag flydende, som vi har været inde på tidligere (Laursen/Duvå 2003). Vi ser ordbogsbrugeren som en individuel person, der har varierede behov, afhængig den konkrete situation.

Funktionelt ser vi ligeledes en brancheglidning, der medfører, at en jobprofil, der inkluderer formidling af regnskabstekster mellem to sprog og to kulturer, kan omfatte såvel oversættelse som produktion og reception – ofte inden for samme arbejdsopgave.

Det er ikke længere relevant at diskutere ordbogskoncept ud fra en given brugerprofil og målrettede konceptet efter denne profil. Konceptet skal imødekomme brugerens individuelle behov her og nu. Det vil sige, at det skal være i stand til at give brugeren de informationer og løsninger, som vedkommende definerer i hver enkelt søgning. Det moderne koncept skal optimalt set indeholde en lang række valgmuligheder, dvs. differentierede informationer fra den mest elementære, såsom en ækvivalent, til supplerende informationer af faglig art. Hyperlinkfunktionen giver mulighed for at imødekomme disse krav om fleksibilitet i form af en stratifikation af oplysningerne.

2.2 Konceptets informationstyper

Konceptet har taget udgangspunkt i en målsætning om at give brugeren:

Figur 1: Oversigt over supplerende informationer til den centrale ordliste

- en orientering om ordbogens indhold og struktur
- en række artikelrelaterede informationer, der kan perspektivere anvendelsen af opslagsordet – såvel sprogligt som fagligt
- en oversigt over ressourcer, der kan give oversætteren sproglige og faglige oplysninger inden for det specifikke fagområde, der er genstand for ordbogen

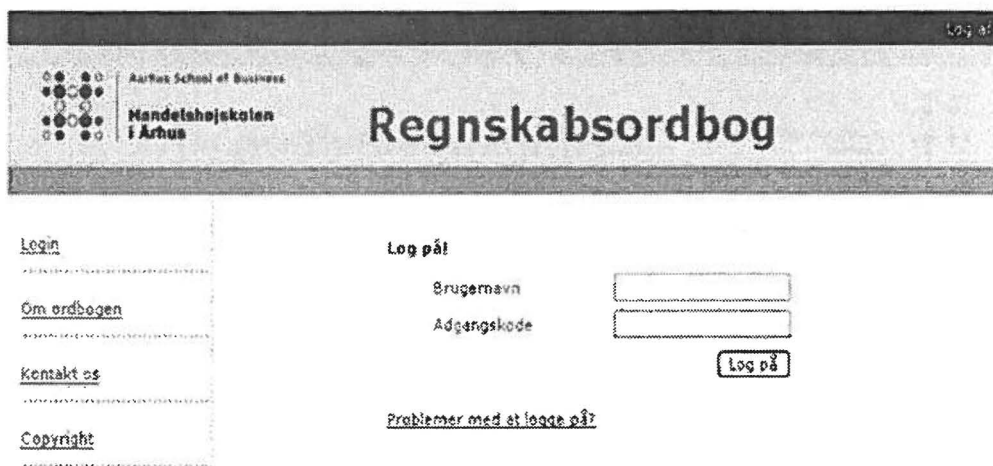
Vi ser herudover et website, der er ramme om en fagsprogsrelateret ordbog, som et muligt forum for formidling af viden om udviklingen inden for fagsprogsleksikografi og oversættelsesmetode, dvs. et website, der kan give oversætteren en faglig ajourføring på et generelt plan. Derfor har vi i konceptet inkluderet:

- en generel orientering om de fagleksikografiske principper, der danner basis for ordbogen
- mulige oversættelsesmetoder, der har relevans for oversættelsen af fagtekster

Funktionelt fordeler disse informationer sig som følger:

2.3 Konceptets rammestruktur

En af styrkerne ved den fysiske ordbog er, at det, når man står med bogen i hånden, er forholdsvis let at danne sig et indtryk af omfang, lemmaselektion og informationskategorier. Ligeledes er det via kolofonens præsentation af forfatterne og beskrivelse af det bagvedliggende korpus muligt for brugeren at få en fornemmelse af ordbogens kvalitet. En manglende beskrivelse af disse elementer er en af svaghederne ved mange af de eksisterende e-ordbøger. Det er vigtigt at overføre denne styrke til e-ordbogen, således at brugeren, allerede inden han logger sig på, kan forudse, hvad han kan forvente sig og derved undgå at gå forgæves i sin søgning. I regnskabsordbogens koncept findes disse oplysninger på startsidens under etiketten *Om ordbogen*, der er placeret i venstre ramme, jf. nedenfor. Oplysningerne omfatter:

Figur 2: Regnskabsordbogens startside

- en varedeklaration, der oplyser om antal lemmata, oplysningskategorier og afgrænsning af ordbogens område
- en beskrivelse af ordbogens idegrundlag
- en beskrivelse af forfatterkollektivet

Disse oplysninger repræsenterer altså for brugeren en vis forudsigelighed mht. informationernes art og omfang og en idé om ordbogens pålidelighed.

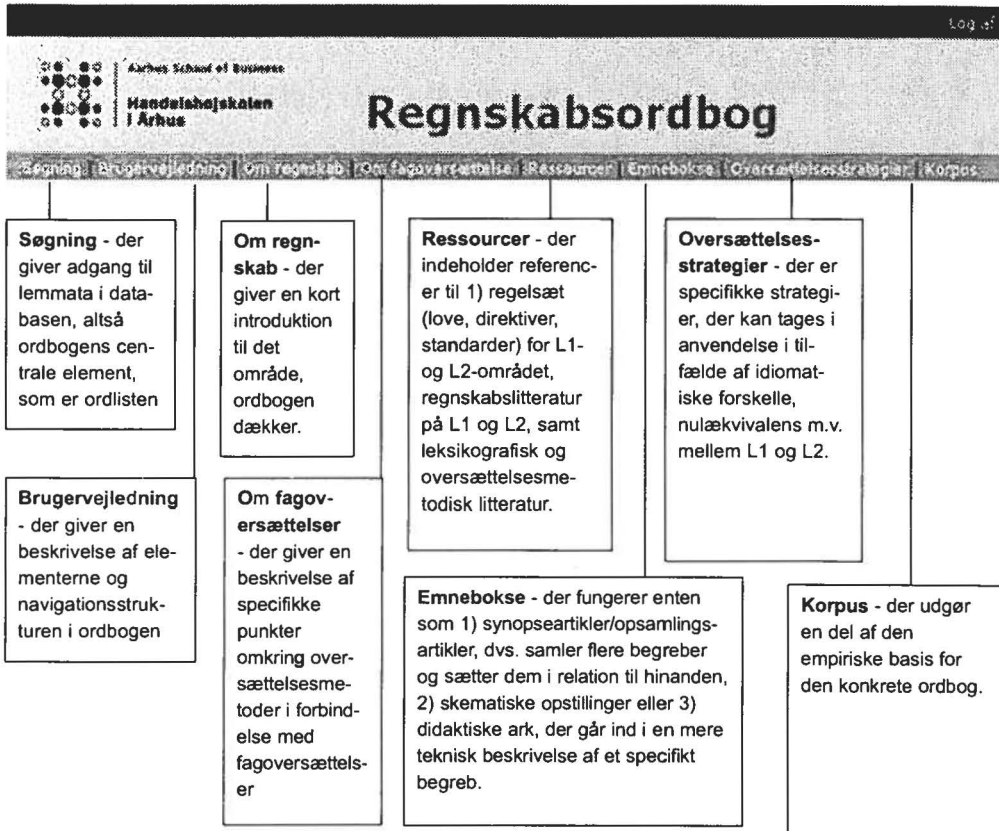
En anden af den fysiske ordbogs styrker er, at den står for en høj grad af overskuelighed mht. rækkefølgen af de enkelte byggede. Selv om der fra den ene ordbog til den anden er variationer mht. diverse omteksters placering i forhold til den centrale ordliste, er det normalt ikke noget problem via indholdsfortegnelsen at finde rundt i ordbogen. Med de mange muligheder for at inkludere supplerende oplysninger i e-ordbogen, er det ekstra vigtigt at fastholde dette aspekt af overskuelighed. Med en fast menubjælke er det endog muligt at understrege rammestrukturen og således give brugeren mulighed for hele tiden at bevare overblikket over ordbogens totale indhold og muligheder for information. I regnskabskonceptet er byggedelene struktureret på følgende måde:

Strukturelt ligger informationstyperne fra venstre mod højre i overensstemmelse med ovenstående oplysningshierarki (figur 1).

Bjælken starter med de generelle informationer, der ikke er knyttet til det konkrete job, dvs. informationer, der guider brugeren rundt i ordbogen og de områder, der overordnet er knyttet til ordbogen, i dette tilfælde regnskabsvæsen og fagoversættelser. Der er således i disse menupunkter et lærende eller ajourførende element, der ikke har direkte adresse til det enkelte lemma i databasen.

De informationer, der er tættere knyttet til det konkrete job, f.eks. en oversættelse af et årsregnskab, men som heller ikke decideret har adresse til det enkelte opslagsord, ligger i resource-etiketten.

Under de næste etiketter ligger stof, der er beregnet til at supplere det enkelte opslagsord i form af emnebokse, oversættelsesstrategier og tekstkorpus. Disse sidste tre oplysningskategorier er således artikelrelaterede oplysninger, der er placeret uden for ordbogsartiklen og

Figur 3: Regnskabsordbogens menubjælke

dermed udgør en del af den fordelingsstruktur, der sørger for, at brugeren har let adgang til præcis de informationer, han har brug for i en given situation.

2.4 Konceptets fordelingsstruktur

En ordbogs fordelingsstruktur er først og fremmest en afspejling af de valg, der er truffet med hensyn til placering af de informationskategorier, der har adresse til det enkelte lemma/ækvivalentpar. I en e-ordbog er det via hyperlinksystemet muligt både at flytte nogle af de artikelrelaterede oplysninger uden for ordbogen, således som det er skitseret ovenfor, og at foretage en stratifikation af oplysninger inden for den enkelte ordbogsartikel. I regnskabsordbogens koncept er mulighederne for en sådan stratifikation udnyttet for dels at give et læsevenligt skærbillede og dels at opfylde kravet om tilstrækkelighed, dvs. at give ordbogsbrugeren præcis de informationer, han har brug for i en given situation, hverken mere eller mindre.

Den simpleste information omkring det enkelte opslagsord ligger i en basisartikel, der indeholder følgende kategorier:

- **en ækvivalent**
- **en definition** – der skal sikre brugeren, at det er den rigtige artikel, han har klikket sig frem til – eller i tilfælde af polysemi, at der er tale om den i forhold til konteksten relevante ækvivalent
- **L1-L2 kollokationer** – med de centrale ordforbindelser omkring lemmaet. Det har vist sig, at netop disse faste ordforbindelser ofte er uforudsigelige og problematiske på målsproget og i øvrigt er væsentlige for alle typer produktion på målsproget.
- **en eksempelsætning** – der placerer ordet i typiske omgivelser

Det følgende eksempel med opslagsordet *afskrivning* illustrerer, hvordan ordbogen herefter kan fungere som værktøj i brugerens søgeproces.

Oversættelse af en relativt ukompliceret term vil ofte alene medføre behov for en **ækvivalent**, eventuelt en **definition** som tjek på, at termen matcher udgangstekstens indhold, og diverse **sproglige oplysninger** – herunder grammatiske uregelmæssigheder. I sådanne tilfælde vil nedenstående basisartikel dække brugerens behov:

Eksempel 1

afskrivning s

amortización s

Værdiregulering af et aktiv, der består i en systematisk fordeling af et aktivs anskaffelsesomkostninger over flere regnskabsperioder og dermed udtryk for den værdiforringelse, der finder sted på grund af brug, forældelse el. lign.

Uddybende forklaring

ordforbindelser

- **af- og nedskrivninger** amortizaciones y provisiones
- **foretage afskrivning** practicar amortización
- **samlede afskrivninger** amortización acumulada

eksempler

- La amortización se calcula linealmente, en función de la vida útil estimada, según se detalla a continuación:
-> lineær afskrivning, nedskrivning, saldometode

Links til korpus

amortización

Eksterne Links

Om værdireguleringer i Emnebokse

Asientos sobre amortizaciones y provisiones

Fra basisartiklen kan der foretages yderligere søgninger på såvel sproglige som faglige supplerende oplysninger. Den underliggende **uddybende forklaring** giver således brugeren yderligere oplysninger, der kan medvirke til en forståelse af begrebet. De interne links til **relaterede begreber** (her -> lineær afskrivning etc.) giver mulighed for en perspektivering af det konkrete begreb, mens linket til **korpus** giver mulighed for i det særligt sammensatte

tekstkorpus at få et større overblik over termens kombinatoriske facetter. Yderligere giver linkene til **emnebokse**, dvs. synopseartikler, der opsamler og beskriver begreber inden for et større område, og **relevante websites**, brugeren mulighed for at foretage yderligere undersøgelser af sproglig og indholdsmæssig art.

Vi har fordelt og lagdelt oplysningerne for at få et så brugervenlig skærmbillede som muligt og har stræbt efter at lægge en informationsmængde ind, der passer til den konkrete brugssituation. Man kunne eventuelt ønske sig en yderligere lagdeling af informationerne i artiklen, så der kunne ske en yderligere tilpasning til brugerens konkrete behov. En sådan rafinering af konceptet kræver imidlertid elektronisk software, som vi lige nu ikke disponerer over.

En kompleks informationsmængde og fordelingsstruktur kræver en gennemtænkt henvisningsstruktur, der sikrer timing og effektiv logistik i informationsøgningen.

3 Selektion af henvisninger

Kendetegnende for papirordbogen som leksikografisk medium er, at den har relativt snævre fysiske rammer. Desuden er dens data statiske, dvs. de bliver på nøjagtig det sted, leksikografen har placeret dem. Et tredje karakteristisk træk er, at papirordbogen i overvejende grad er lineær.

Internetordbøger adskiller sig væsentligt fra papirordbogen på alle disse 3 punkter. Datamængden i en internetordbog kan være ubegrænset, og der er mulighed for en dynamisk brugergrænseflade, dvs. at brugeren selv kan bestemme, hvilke af ordbogens data, han har behov for – takket være internettets hypertextsystem. Brugeren får således mulighed for at springe rundt i et enkelt dokument eller mellem flere dokumenter og på den måde bevæge sig mellem de forskellige websider for at finde netop den information, han har brug for til sit formål.

Disse muligheder stiller leksikografen over for den udfordring, der består i at fastlægge kriterier og strategier for valg af relevante datatilbud ud fra den betragtning, at jo flere data og jo flere informationsmængder, der indgår i en ordbog, desto mere nødvendigt bliver det at udarbejde henvisningerne efter klare principper, som brugeren hurtigt kan forstå og overskue. I modsat fald er der risiko for, at brugeren ledes på afveje eller ud i blindgyder med irritation og tidsspilde til følge.

I det følgende diskuteres de muligheder og udfordringer, hyperlinksystemet giver leksikografen i forbindelse med selektion og anvendelse af henvisninger og henvisningsstruktur. På basis af konkrete eksempler fra vores regnskabsordbog illustreres nogle problemstillinger i forbindelse med henvisning, og de forskellige henvisningstyper vil blive diskuteret. Indledningsvis vil begrebet henvisning kort blive behandlet.

3.1 Afklaring af begrebet henvisning

Hverken *Manual i fagleksikografi* (Bergenholtz/Tarp 1995) eller *Nordisk leksikografisk ordbog* (Bergenholtz et al. 1997) giver en definition af begrebet henvisning, og i den leksikografiske litteratur anvendes og beskrives begrebet ofte uden en nærmere præcisering eller afgrensning. Der findes enkelte engelske definitioner, som imidlertid viser, at der ikke er enighed om begrebets indhold (Steffensen 2002: 7-11). Sammenfattende om de forskellige beskrivelser af begrebet henvisning og det engelske cross-reference kan imidlertid siges, at en hen-

visning eller en cross-reference overordnet er en metode eller et leksikografisk redskab til at lede brugeren hen til oplysninger, der kan hjælpe ham med at opfylde formålet med sit ordbogsopslag, og dette kan ske fra et sted i ordbogen til et andet sted inden for eller uden for ordbogen (Steffensen 2002: 11).

Henvisninger har således den funktion at gøre brugeren opmærksom på nyttige informationer, han ellers ikke ville få kendskab til. Henvisninger i det elektroniske medie kan realiseres på 2 måder:

(1) Printhenvisning

= Reference til objekter *uden for* internettet, som ikke aktualiseres ved links.

Som eksempel herpå fra det beskrevne ordbogsprojekt kan nævnes: lærebøger og håndbøger inden for regnskabsvæsen, som brugeren får adgang til via et klik på etiketten **Ressourcer** i menubjælken (figur 3).

(2) Elektronisk henvisning

= Link, der automatisk fører brugeren til henvisningsstedet.

Eksempler herpå fra ordbogsprojektet er links til relevante fuldtekster, fx fagområdets regelsæt og til leksikografiske artikler via **Ressourcer** i menubjælken (figur 3).

En af de væsentligste forskelle mellem printmediet og det elektroniske medium er, at den eneste mulighed for adgang til en netordbogs forskellige komponenter foregår via links, dvs. links anvendes til en lang række søgefaciliteter med forskellige formål – uden at der nødvendigvis er tale om henvisninger. Denne skelnen kan forekomme irrelevant, men den får bl.a. betydning i forbindelse med udformningen af linkmarkører.

For overhovedet som leksikograf at kunne anvende links i en ordbog, er det vigtigt at afgøre, hvilke links der er egentlige henvisninger, og hvilke links der tjener andre formål end henvisninger. Der kan i sidstnævnte tilfælde fx være tale om links, der blot hjælper brugeren med at navigere rundt i ordbogen, dvs. springe fra et element til et andet. Sådanne links kunne kaldes *navigationslinks* (Steffensen 2002: 52). Surfer brugeren rundt via *navigationslinks*, betyder det, at han ikke følger leksikografens fastlagte «opslagssti» i forbindelse med en søgning, dvs. de links, *tilgangslinks* (Steffensen 2002: 52), som leksikografen etablerer med henblik på at føre brugeren hen til ordbogens forskellige elementer, fx til lemmalisten eller til en af de øvrige byggede. Et eksempel på et *navigationslink* er *Previous/←*, der betyder tilbage til foregående søgninger, tilbage til forside el.lign., og *⇒/Next*, der betyder frem til efterfølgende information. Konkrete eksempler fra ordbogen er links til ordbogens byggede i menubjælken: **Brugervejledning**, **Om regnskab** m.v. (figur 3). *Tilgangslink* er fx **Uddybende forklaring** i en ordbogsartikel, som giver adgang til en supplerende faglig information (eksempel 1).

I nedenstående skema illustreres problematikken omkring links og henvisninger.

Henvisninger er således kun en delmængde af en ordbogs links.

Sammenfattende kan om *elektroniske henvisninger* siges, at de har det træk, at de leder brugeren FRA et sted i ordbogen TIL et andet, og linket er etableret som følge af en strategi valgt af leksikografen. Linket sker altså MELLEM oplysninger, og leksikografen har en *hensigt* med en henvisning, nemlig at føre brugeren ad en fastlagt sti direkte til uddybende eller supplerende information. Derimod leder links, som *ikke* er henvisninger, primært TIL oplysninger og ikke MELLEM.

Figur 4 Kilde: Peter Steffensen 2002

3.2 Henvisningers funktion og brugernes forventninger til henvisninger

Som tidligere nævnt er der mange forskellige beskrivelser og definitioner af begrebet henvisning, hvoraf de fleste tager udgangspunkt i printordbogens henvisninger. De er derfor ikke alle lige anvendelige og dækkende for **elektroniske** henvisninger. Den beskrivelse af begrebet, der blev nævnt (punkt 3.1), og som er valgt som udgangspunkt i denne sammenhæng, har fokus på funktionen i begrebet, hvilket fører os videre til at se nærmere på denne funktion.

Henvisninger har overordnet følgende funktioner, som til dels er bestemt af det anvendte medium, dvs. printordbogens hhv. netordbogens forskellige karakteristika er afgørende for henvisningernes funktion.

Primære funktioner

- guide brugeren *hurtigst muligt* til de informationer, han søger
- sikre, at *nyttige* og *relevante* oplysninger formidles til brugeren

Et effektivt henvisningssystem, der kan guide brugeren, er en forudsætning for, at en bruger kan få glæde af de informationer, der er placeret i ordbogens forskellige dele, altså en forudsætning for at ordbogen kan betegnes som **effektiv**.

Sekundære funktioner

- spare plads
- undgå redundans
- spare tid, dvs. spare ressourcer

Pladsbesparelse er især relevant for printordbøger, hvor tekstkondensering er et gennemgående princip. Har man fx synonymer i ordbogen, er det ikke hensigtsmæssigt at give samme informationer 2 gange. Det er i dette tilfælde tilstrækkeligt at henvise fra synonymet til hovedlemmaet.

For internetordbøger gælder kondenseringsprincippet ikke i samme udstrækning. Her spiller imidlertid andre hensyn ind. En henvisning fra et synonym til hovedlemmaet kan også i internetordbøger være hensigtsmæssig, men af andre grunde. Leksikografen behøver ikke tage pladsbesparende hensyn, men fx i regnskabsordbogens koncept, der er dynamisk og

løbende ajourføres, er det et spørgsmål, om det ud fra et cost/benefit-hensyn kan «betale» sig at anføre fulde artikler ved synonymer. Brugeren får ganske vist ikke den optimale løsning, idet han må foretage et yderligere klik for at nå frem til den ønskede information. Men det, mener vi, er acceptabelt, også ud fra de krav, vi har stillet til vores ordbog, jf. introduktionen til artiklen.

Eksempler på en henvisningsartikel og en hovedartikel har vi fx i forbindelse med verber, som i nedenstående opslagsord *afskrive*:

Eksempel 2

afskrive v

amortizar-> afskrivning

- hvor der henvises til hovedartiklen *afskrivning*, der indeholder definitioner, som dækker såvel substantiv som verbum,

- og i forbindelse med synonymi, som i nedenstående opslagsord *lønsomhed*:

Eksempel 3

lønsomhed

rentabilidad -> rentabilitet

Fravær af en definition er her sammen med henvisningen en indikator for, at der er tale om et synonym.

Brugerens forventninger til henvisninger er, at de har en logisk og brugervenlig struktur. Følgende retningslinjer kan opstilles med henblik på at imødekomme disse forventninger:

- Blinde links bør undgås, dvs. der bør ikke henvises til noget, der ikke eksisterer.
- Henvisningen bør være funktionel, dvs. at den leder til et relevant sted, som brugeren har brug for.
- Brugeren skal kunne gennemskue, hvorfor vedkommende er blevet henvist til en given information.

Med andre ord bør fejlhenvisninger, cirkelhenvisninger og irrelevante henvisninger undgås, og brugeren skal kunne knytte relationen mellem det sted, hvor han befinder sig, og henvisningsstedet og dermed gennemskue, hvorfor vedkommende er blevet henvist. Der skal således være en fællesmængde mellem de 2 elementer, fx bestående i, at en artikels lemmata gentages i forklaringen, i en uddybende forklaring eller i en synopse.

Det er en udfordring for leksikografen at tilstræbe, at brugeren præsenteres for en så logisk og præcis henvisningsstruktur som muligt. Er der for mange fejl og blindhenvisninger, mister brugeren tilliden til ordbogen.

3.3. Henvisningsstruktur og linkstruktur

Henvisningsstrukturen defineres traditionelt som strukturen af implicite og eksplicite henvisninger, der leder brugeren fra et sted i ordbogen til et andet sted inden for eller uden for ordbogen (Bergenholtz/Tarp 1995, Bergenholtz et al. 1997). Begreberne implicit og eksplicit er opstået i forbindelse med printordbøger og defineres således:

Eksplacitte henvisninger

= henvisninger, der er direkte markeret, og som består af 2 komponenter

1) en henvisningsmarkør i form af bogstaver fx «se», «jf.», «sml.» eller i form af et tegn eller leksikografiske symboler, fx P, ↑, = el.lign.

2) efterfulgt af en henvisningsadresse

Ved *eksplacitte henvisninger* forstås altså henvisninger, der er direkte markeret, og som består af 2 komponenter: en henvisningsmarkør efterfulgt af en henvisningsadresse, fx

-> lineær afskrivning, nedskrivning, saldometode

Der anvendes i papirordbøger en mængde symboler, og der er efterhånden opstået en vis konsensus om brugen af dem, hvorfor de samme kendte symboler med fordel kan benyttes i det elektroniske medium.

Implicitte henvisninger

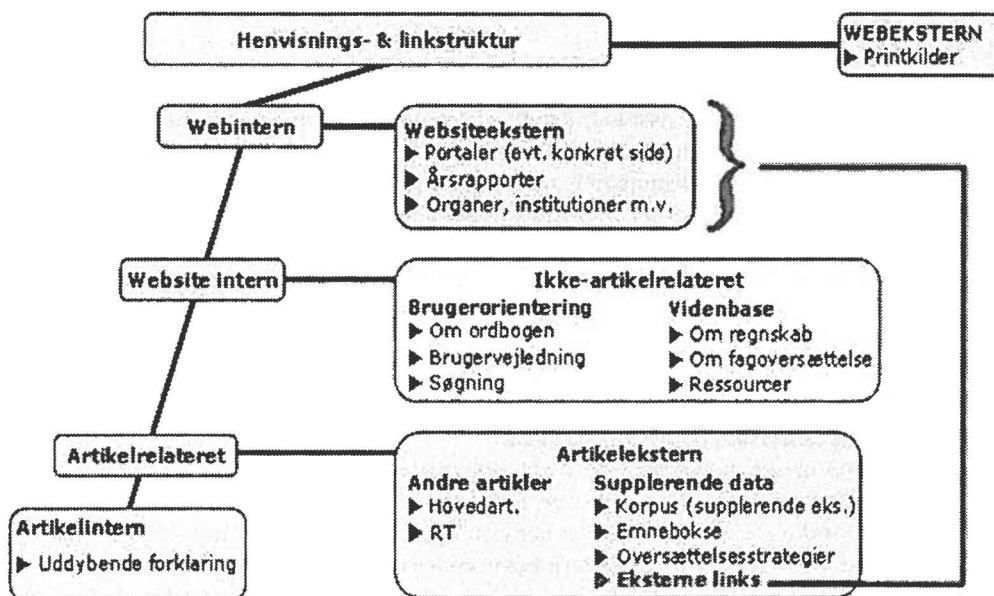
= henvisninger, som brugeren må udlede fx ud fra ordbogens brugervejledning.

Traditionelle eksempler på implicitte henvisninger er fravær af en forklaring ved verber eller tilstedeværelsen af en ordbogsgrammatik. I brugervejledningen er i så fald anført, at der ikke gives faglig forklaring til verber, men kun til substantivet, og at der henvises til ordbogsgrammatikken ifm. fx verbalbøjninger. Selve fraværet af en forklaring til verbet og det faktum, at der findes en ordbogsgrammatik, fungerer altså som en implicit henvisning. Lineariteten i papirordbogen gør, at implicitte henvisninger kan være hensigtsmæssige for dette medium, fx vil verbaler stå opført i umiddelbar nærhed af deres respektive substantiver. For internetordbøger forholder det sig imidlertid anderledes pga. dette mediums hypertextualitet, og en implicit henvisning i form af fravær af en forklaring ved verbet ville faktisk vanskeliggøre søgningen for brugeren, da han skal via en ny søgning, dvs. via flere klik, inden han når frem til substantivet. I en internetordbog vil en eksplacit henvisning derfor være mere hensigtsmæssig i det konkrete tilfælde (eksempel 2).

Begrebet implicit henvisning er som nævnt centralt inden for den traditionelle fagleksikografi, fordi det har en relevans i den sammenhæng, men det kan diskuteres, om det overhovedet er hensigtsmæssigt at operere med en skelnen mellem implicitte og eksplacitte henvisninger i netordbøger, da netordbøger kan betjene sig af mangfoldige layoutmæssige muligheder, som ikke findes for papirordbøger, og som vanskeliggør den traditionelle distinktion mellem implicitte og eksplacitte henvisninger.

Under alle omstændigheder vil det være problematisk at overføre begreberne i deres aktuelle betydning og anvendelse til en beskrivelse af henvisningsformen i netordbøger, bl.a. fordi den distinktive forskel mellem henvisningsmarkør eller ej, der afgør om der er tale om eksplacit eller implicit henvisning, spiller en mindre afgørende rolle i internetmediet.

Det helt centrale derimod er, om ordbogen indeholder et system af symboler med forskellige betydninger, som hjælper brugeren til at vælge, om det vil tjene hans formål at følge en given henvisning. Vi mener generelt, at det anvendte system skal være rimeligt simpelt, således at brugeren ikke mister overblikket, men dog tilstrækkeligt til at brugerens søgning bliver effektiv.

Figur 5: Henvisnings- og linkstruktur

I vores pilotprojekt har vi valgt et meget simpelt system, som vi vil teste, inden vi vælger det endelige. Indtil videre anvender vi således overordnet følgende 4 markeringer:

1. Den mest simple og mest *konventionelle linkmarkør*: understregning, fx

Foreningen af Statsautoriserede Revisorer

2. *Symbol + henvisningssted*, fx \rightarrow + henvisningssted ved henvisning mellem artiklerne.

Denne markering anvendes ved relationen synonymi og relaterede termer (eksempel 2 og 3).

3. Markering, der består i en *angivelse af henvisningsstedet*. Sidstnævnte markering anvendes, hvis vi ønsker at kommunikere til brugeren, hvad han kan forvente at finde på henvisningsstedet, idet vi angiver, hvad henvisningsstedet indeholder. Et eksempel herpå er fra artiklen omhandler lemmatet FSR.

Eksempel 4: Uddrag af artiklen FSR: henvisning til en konkret side på et fransk eksternt websted indeholdende en oversigt over de forskellige franske revisorforeninger

FSR

Association danoise des experts comptables et des commissaires aux comptes

Eksterne Links

Oversigt over de franske foreninger

4. Den såkaldte Alt-til-alt henvisning, der fra definitioner og uddybende forklaringer fører brugeren til de respektive artikler for ord, der er lemmatiseret, og som forekommer i disse informationskategorier. Henvisningen realiseres ved links, der i pilotkonceptet identificeres ved, at brugeren dobbeltklikker på ord i definitioner og uddybende forklaringer. Hvis ordet er lemmatiseret, fører linket til ordets opslagsside. I basisartiklen for opslagsordet afskrivning (eksempel 1) vil brugeren således ved dobbeltklik på termerne værdiregulering, aktiv og værdiforringelse, der forekommer i forklaringen under opslagsordet, kunne ledes hen til basisartiklerne for disse.

3.4 Konceptets henvisnings- og linkstruktur

Et af formålene med henvisninger er, at de aktualiserer og anskueliggør de relationer, der eksisterer mellem de forskellige data i en ordbog. Nedenfor illustreres konceptets henvisnings- og linkstruktur. Links, der ikke er henvisninger, er indrammet. Bortset fra en henvisning (markeret med versaler) (webekstern henvisning) er alle henvisninger links.

Som det ses, kan henvisninger enten vise ud af ordbogen (webeksterne) eller til elementer inden for ordbogen (webinterne). De webeksterne henvisninger realiseres ikke ved links. Webinterne henvisninger kan være enten websiteinterne eller websiteeksterne, der fører brugeren til informationer, der er placeret uden for ordbogens websted. Disse eksterne links udgør en interessant værditilvækst i forhold til papirkoncepter, idet brugeren på denne måde – uden at forlade ordbogen – kan få direkte adgang til diverse dokumenter, såsom lovtekster, årsrapporter, relevante webportaler, organisationers hjemmesider m.v.

Websiteinterne henvisninger/links henviser fra et sted i ordbogen til et andet, og de kan være artikelrelaterede eller ikke-artikelrelaterede. Sidstnævnte er ikke henvisninger, men links i form af navigationslinks og tilgangslinks, der fører brugeren hen til ordbogens brugerorienterede informationer som ordbogens varedeklaration, brugervejledning, tips til søgning eller til ordbogens videnbase indeholdende faglige, fagsproglige og bibliografiske informationer og dokumenter, hvis formål er at dække brugerens behov for supplerende viden.

Artikelrelaterede henvisninger opdeles i hhv. artikelinterne henvisninger inden for den enkelte artikel, fx uddybende forklaring, og i artikeleksterne henvisninger, som er enten henvisninger mellem de enkelte artikler (hovedartikler, relaterede termer) eller henvisninger fra en artikel til et element uden for artiklen med henblik på at give supplerende data i form af såkaldte emnebokse eller oversættelsesstrategier.

4 Afsluttende bemærkninger

I det foregående har vi præsenteret den foreløbige version af vores ordbogsprojekt. Som det er fremgået, har den delvis form af et pilotprojekt, hvor ambitionerne afprøves i forhold til de

IT-tekniske muligheder og de økonomiske ressourcer. Efter en udviklingsproces med mange problemer og forhindringer af såvel praktisk som økonomisk art står det klart for os, at yderligere tilførsel af såvel tekniske som økonomiske ressourcer er en forudsætning for, at projektet kan videreudvikles, således at det vil kunne leve op til vore overordnede kvalitetskrav til en brugervenlig moderne internetordbog.

Litteratur

- Bergenholtz, Henning/Sven Tarp 1995: *Manual i fagleksikografi. Udarbejdelse af fagsprogsordbøger – problemer og løsningsforslag*. Herning: Systime.
- Bergenholtz, Henning/Ilse Cantell/Ruth Vatvedt Fjeld/Dag Gundersen/Jón Hilmar Jónsson/Bo Svensén 1997: *Nordisk Leksikografisk Ordbok*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Duvå, Grete/Laursen, Anne Lise 1999: Ordbøger som et redskab I fagsproglige oversættelser: mikrostrukturens profil. In: *Nordiske Studier i Leksikografi nr. 4*. Helsingfors.
- Duvå, Grete/Laursen, Anne Lise 2001: Encyclopedic Information: focus on the structuring of encyclopedic information in the articles of moderne LSP dictionaries. I: *Language for Special Purposes: Perspectives for the New Millennium*. Tübingen: Günther Narr Verlag.
- Haugaard, Rikke 2002: *Fagleksikografisk Projekt Dansk-spansk ordbog over handel med børsnoterede værdipapirer: Kommentering af ordbogens koncept og praktiske udarbejdelse. Fordelingsstrukturen og dens henvisninger i et hypertekstuellet perspektiv, Dansk-spansk ordliste over handel med børsnoterede værdipapirer fra k/i til ligevægtsrente*. CLM- Speciale. Århus: Handelshøjskolen i Århus.
- Lauridsen, Carsten 1998: Fordelingsstrukturen af de faglige informationer og dens betydning for henvisningsstrukturen. I: Sven Tarp (red.): *Fagleksikografi som speciale*. Århus: Spansk Institut og Center for Leksikografi. Handelshøjskolen i Århus, pp. 61-99.
- Laursen, Anne Lise/Duvå, Grete 2003: IT-baseret fagleksikografi: nye perspektiver. I: *Nordiske Studier i Leksikografi nr. 6*. Thorshavn.
- Laursen, Anne Lise/Duvå, Grete 2004: Cyberlexicography in LSP: new aspects of components and structures in the dictionary. I: *Papers on the Eleventh International Symposium on Lexicography*, University of Copenhagen 2-4 May 2002. Tübingen: Max Niemeyer Verlag. (In print)
- Steffensen, Peter 2002: *Henvisninger og links i elektroniske ordbøger*. CLM-speciale. Århus: Handelshøjskolen i Århus.
- Tarp, Sven 1998: Leksikografien på egne ben. Fordelingsstrukturer og byggedele i et brugerorienteret perspektiv. In: *Hermes, Journal of Linguistic 21*. Århus: Handelshøjskolen I Århus 1998, pp. 121-137.
- Tarp, Sven 1999: Theoretical foundations of the so-called cross-reference structures. In: *Lexicographica nr. 15*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, p. 114-137.